

bože bio sastavio Orfej. Olivieri-eva zbirka dokazuje s razlogom neopravdanost Dieterich-ove tvrdnje. Olivieri-ov rad dostojan je osobite pohvale.

Dr. Gančević.

Frühchristliche Apologeten und Märtyrerakten aus dem Griechischen und Lateinischen übersetzt. U 12-ini. Svezak XII. i XIV. iz „Bibliothek der Kirchenväter“. Verlag des Jos. Kösel'schen Buchhandlung, Kempten-München. Cijena pojedinom svesku: broš. 4 Mk., platneno 4.80 Mk., ukoričeno u polovičnoj pergameni 5.30 Mk.

Istakli smo naprijed vrijednost biblioteke crkvenih otaca. Ovdje samo ističemo starokršćanske pisce, kojih su djela svrstana u jednu skupinu sa dvjema sveskama njemačke „Bibliothek der Kirchenväter“, naime: „Frühchristliche Apologeten und Märtyrerakten“.

U prvom svesku sveuč. profesor Dr. Gerhard Rauschen (I—VIII) spominje postanak kršćanskih apologija i njihovu literaturu. Na prvom je mjestu sirski prijevod „Des Aristides von Athen Apologie“ (54 str.) s osvrtom na grčke i armenske ulomke, koje je na njemački prenio monakovski kanonik Dr. Kaspar Julius uz opširan uvod u Aristidovu osobu i djelo. Prof. Rauschen preveo je iz grčkoga „Des Heiligen Justins des Philosophen und Märtyrers zwei Apologien“ (102 str.) i popratio sa orisom života, književnog rada i nauke sv. Justina. Isti bonn-ski sveuč. prof. Rauschen napisao u prijevodu iz grčkoga „Der Brief an Diognet“ (17 str.) sa nekoliko predopazaka ob ovom spisu nepoznata auktora iz drugog ili trećeg vijeka kršćanske ere. Sveuč. prof. Dr. R. C. Kukulica donosi „Tatians Rede an die Bekenner des Griechentums“ (str. 84) s uvodom u sadržaj Tacijanova apologetskog govora. Benediktinac P. Anselm Eberhard, profesor u Augsburgu, prevada iz grčkoga „Des Athenagoras von Athen Apologie und Schrift über die Auferstehung“ (107 str.) iznašajući u uvodu štošta o predaji,

literaturi, postanku, vrijednosti jezičnoj i naukovnoj apologete Atenagore.

Drugi svezak sadržaje u prijevodu slijedeća djela starokršćanskih apologeta. Seriju započinje: „Drei Bücher des heiligen Theophilus, Bischofs von Antiochien“ (110 str.) prevedeno od J. Leitla, a uređeno s uvodom od Dr. Andrije Di Pauli. Na drugom je mjestu mali spis filozofa Hermije: „Hermias' des Philosophen Verspottung der nichtchristlichen Philosophie“ (12 str.) prema prijevodu i uvodu od Dr. Di Pauli-a. Dr. Alfons Müller ima „Des Minucius Felix Dialog Octavius“ (82 str.), što je i s uvodom u žiče i osobitost Minucija Felixa popratio. Isti je Müller također preveo spis Firmika Materna: „Des Firmicus Maternus Schrift vom Irrtum der heidnischen Religionen“ (84 str.), pri čemu je iznio i književnu vrijednost starokršćanskog apologete. Dr. G. Rauschen preveo je iz grčkoga i iz latinskoga stare prave akte nekih mučenika: „Martyrium des hl. Polykarp“ (9—20 str.); „Martyrium des hl. Justin und seiner Genossen“ (21—24); „Martyrium der heiligen Karpus, Papyrus und Agathonike“ (25—29); „Das Leiden der scilitanischen Märtyrer“ (29—31); „Martyrium des hl. Apollonius“ (31—40); „Die Akten der hl. Perpetua und Felizitas“ (40—56); „Die Akten des hl. Pionius und seiner Genossen“ (57—58); „Die Prokonsularischen Akten des hl. Cyprian“ (78—81 str.). Pred prijevodom je iznio prof. Rauschen par crta o tzv. mučeničkim aktima.

Gornja su dva sveska kršćanskih apologeta sretno izabrana, kritički obradena i ukusno opremljena. Željni smo što prije viditi dovršenu „Bibliothek der Kirchenväter“, pošto ćemo u njoj naći zgodna štiva za našu intelektualnu i spiritualnu nabobrazbu. Ne bi li se počelo i kod nas s izdavanjem takovih djela u dobrom hrvatskom prijevodu?

Dr. Anton Lovre Gančević O. F. M.

Hans von Soden: Urkunden zur Entstehungsgeschichte des Donatismus. 1913. U 8-ini. Str. 55. Cijena: 1.40 Mk.

A. Marcus und E. Webers Verlag u Bonn-u.

Sa padom Dioklecijanova progona Crkva ne bje umirena. Nadode izv. donatistična prepirka, koja je kroz više od jednog stoljeća harala u kršćanskoj Crkvi afričkoj. Vrela za tu prepirku nudi nam evo u jednoj svesci „Kleine Texte etc.“ (Nr. 122) von Soden, vrsni poznavatelj starokršćanskih rasprá. Izdavač nije mogao u ograničenom prostoru iznijeti sva vrela za donatizam, dali je iznio samo ona, koja treba uzeti u užem smislu riječi. Vrela su popraćena sa kritičnim bilješkama i sa bogatom biblijografijom o donatističnom pitanju.

Dr. Gančević.

D. Nathanael Bonwetsch: Texte zur Geschichte des Montanismus. Nakladom: A. Marcus und E. Webers Verlag u Bonnu. 1914. Cijena: 0:80 Mk. 32 str. u 8-ini. (Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen. Nr. 129.).

Mnogi su crkveni pisci ostavili spomen o sektu, koja je i vrsnije kršćanske duhove kao Tertulijana znala zamamljivati zbog pretjeranosti u shvaćanju čudorednih kršćanskih pravila. Irenej, Euseb, Hipolyt, Epifan, Filastr, Didym, Jeronim, Origen i Tertulijan svjedoče o nauci i svrsi te sekte. Bonwetsch je kupio nekoja mjesta iz tih pisaca, koja pružaju priličnu sliku montanizma. Komu nije pristupačno nenatkriljivo djelo Pierre de Labriolle-a, profesora klasične filologije na friburškom sveučilištu u Švicarskoj, pod naslovom „Les sources de l'histoire du Montanisme“ (1913), taj se može korisno poslužiti i s ovim Bonwetschovim djelom, koje sadrži samo tekstove u izvorniku polag novijih kritičnih rezultata.

Dr. Gančević.

D. Hans Lietzmann: Lateinische Altkirchliche Poesie. Zapada: 1:50 Mk. kod: A. Marcus und Weber's Verlag, Bonn. 1910. Str. 64 u 8-ini.

Ustijed nedostatka jeftinih izdanja starokršćanskih književnih djela nije

se poučavala na sveučilištima starokršćanska literatura. Tako misli prof. Lietzmann, izdavač ove knjige. U tu je svrhu i izvadio nekoliko pjesničkih komada iz ponajboljih latinskih pjesnika starokršćanske ere. Hilar, Ambros, Damas, Prudenc, Augustin i Komodijan tuj su izneseni; i njihovi izvadci jasno govore o pjesničkom poletu kršćanskih muževa. Lietzmannovo kritično izdanje starokršćanske latinske poezije zavrjeduje srdačnu preporuku među mladim akademikarima.

Dr. Gančević.

Richard Wünsch: Antike Fluchtafeln. II. izdanje. U 8-ini str. 30. Cijena: 0:70 Mk. Nabavljaja se pri: A. Marcus und E. Webers Verlag, Bonn.

Od pantivijeka postoji u čovjeku nagon, da drugomu škodi. Jeli protivnik jak i moćan, to se željelo utječe višim bićima, e da mu ovi pomognu, kad nanosi štetu drugomu. Da je tomu tako, imamo sačuvanih u natpisima, još iz starine, kletvi, koje su se sastavljale pomoću vraćanja. Najobičniji bijaše način, da se kletve napišu na olovnim pločama i da se postave u grobove. Nije poznato, da li je takova magija stigla iz istoka, ali je sigurno, da je kao takova postojala u Grčkoj, osobito u Atici, u četvrtom vijeku prije Krsta. Iz Grčke prijede u Kampaniju i Rim. Rimski trgovci i vojnici unesoše ove kletve „dirae“ i u podjarmljene zapadne pokrajine, tako te se one protežu sve do šestog stoljeća po Krstu. Od svih pokrajina Afrika dobi prvenstvo u vodenju takove magije sa pločicama zvanim „μαγίδειρος“ ili „defixio“. Za nas je najzanimljivije iz toga vidjeti, kako se je vjera Starog i Novoga Zavjeta zrcalila u grčorimskom vraćanju, pa stoga prof. Wünsch i donosi samo takove pločice — na broju ih sedam — koje nam najoviještaju miješanje odabrane religije s inostranim religijama. Proučavanje tih pločica, osvijetljenih kritički po Wünschu, preporučuje se osobito onima, te se bave sa povješću religijā.

Dr. Gančević.

Dr. Franz Richter: Lateinische Sacralinschriften. 1911. Str. 45 u osmini. Cijena: